

KÖNYVTÁRGÉPESÍTÉS, KÖNYVTÁRÉPÜLET

Könyvtárépítés, berendezés

03/271

BLUME, Eckhard – KEMPF, Klaus: Building and space issues: the German situation and solutions = Libr.Hi Tech. 21.vol. 2003. 1.no. 8-20.p. Bibliogr.

Épület és férőhely: német helyzetkép és megoldások

Elektronikus dokumentum; Könyvtárépület; Könyvtári rendszer; Raktározás; Tároló könyvtár

A helyhiány állandó és nemzetközi problémája a könyvtáraknak, és a digitális információk, az elektronikus dokumentumok, az egész „média-forradalom” ezen egyáltalán nem segít, sőt. A digitális-multimédiás és a nyomtatott információk (információhordozók) párhuzamos használata helyigényes tevékenység. Németország egyetemi könyvtárai sem kivételek, ám itt – történelmi okok miatt – néhány jelentős bővítésre ill. új építkezésre is szükség volt, ugyanis míg a nyugati országrész könyvtár-épületeinek 10%-a épült 1919 előtt és 90% 1950 után, a volt NDK területén 50% az 1900 előtt és 25-25% az 1900 és 1945 között, ill. az 1950 utáni építések aránya.

Jellemző példái az új építkezéseknek ill. felújításoknak a lipcsei egyetemi, a drezdai Szász Nemzeti és Egyetemi, valamint a magdeburgi egyetemi könyvtár. Lipcsében az Albertina épületét kellett felújítani, részben újjáépíteni és modernizálni, ami (a műemlék-jelleg miatt) számos kompromisszummal járt, és végeredményben az olvasók számára nem

nyújtja mindazt a kényelmet, amit egy új épület nyújthat, cserébe egyedülálló történelmi légkörben lehet dolgozni. A szász állami és a drezdai műegyetemi könyvtár 1996-ban elhatározott egyesítése nyomán jött létre az a könyvtár, melynek új épületet kellett emelni, mivel mindkét eredeti könyvtár épületét lerombolták Drezda bombázásakor. Az épület három föld alatti szintjére kerültek az olvasószolgálat, a szabadpolcos és a zárt raktár valamint az (üvegtetejű, 990 férőhelyes) olvasóterem, két föld feletti szárnyában a könyvtári adminisztráció (gyarapítást, feldolgozás stb.), illetve a könyvmúzeum, az előadóterem és a kávézó kapott helyet.

A magdeburgi egyetem 1993-ban jött létre a város felsőoktatási (műszaki, pedagógiai orvosi) intézményeinek egyesítésével. Központi kampusz-könyvtárát 1995-ben kezdték tervezni, 1999-ben építeni, befejezésének várható ideje 2003 vége. A részben alapincézett, három emeletes épület egy második építési fázisban még egy emelettel bővül majd. Az épület koncepciója szerint az előcsarnokon (kiállító tér, kávézó) át vízszintesen és függőlegesen is összekötött, nyílt könyvtári térbe jutunk, melynek középpontja az üveggel fedett átrium. A földszinten a kölcsönzőpult, a tájékoztató anyagok, az általános irodalom és az OPAC munkahelyek találhatóak. A felsőbb emeletek olvasótereiben a szakirodalom szakterületenkénti csoportosításban, szinte „virtuális szakkönyvtárként” kap helyet, mindegyik saját tájékoztató pulttal, kutatószobákkal és szemináriumi szobával rendelkezik.

A helyhiány megoldásának másik módja, a tároló könyvtár terén jelentős változás állt be az utóbbi időkből a gondolkodásban, s a vélemények egyre

távolodnak a regionális központi tároló könyvtári koncepciótól. A néhány létező kooperatív modell (mint Észak-Rajna-Vesztfáliában ill. Baden-Württembergben) gyengélkedik. A megoldást jelenleg inkább a központosított és decentralizált megoldások kombinációjában vélük felfedezni.

(Mohor Jenő)

Számítógépes könyvtári rendszerek

03/272

JULICH, Suzanne – HIRST, Donna – THOMPSON, Brian: A case study of ILS migration: Aleph500 at the University of Iowa = *Libr.Hi Tech.* 21.vol. 2003. 1.no. 44-55.p. Bibliogr.

Áttérés az Aleph500 könyvtári rendszerre: a University of Iowa tapasztalatai

Egyetemi könyvtár; Integrált gépi rendszer; Szoftverválasztás

Az integrált könyvtári rendszerek cseréje mindig nehéz döntésekkel jár: ez történt a közel három millió rekorddal rendelkező *University of Iowa Libraries* (UIL) esetében is, ahol 1986 és 2000 között a NOTIS rendszert használták. Az elhatározásra 1996-ban került sor, az új rendszer pedig 2000 augusztusában kezdett működni. Az esettanulmány ennek a négy esztendőnek a legfontosabb tennivalóit és tapasztalatait foglalja össze.

A könyvtár szorosan együttműködött az egyetem információtechnológiai szolgálatával (ITS) mind a követelményrendszer kidolgozása, mind a rendszer kiválasztása során. (Végül az Ex Libris Ltd terméke, az Aleph500 bizonyult minden szempontból a legjobbnak).

Az átállás megkezdésére 1999 októberében került sor, a 10 tagú koordinációs bizottság és a 12 funkcionális csoport létrehozásával. Az átállásra fordított

időt (32 845 óra) kategóriákra lebontva pontosan dokumentálták. A projekt irányítása és nyomonkövetése során főleg a Microsoft Project(r)-re támaszkodtak.

Az új rendszer kliens/szerver architektúrája miatt új szerver (IBM RS/6000 S80) és 363 személyi számítógép beszerzésére is sor került 1999 februárja és 2000 júniusa között. (Az adatbázis szoftver Oracle(r) 7.3.4. volt.)

A kapcsolattartás a szállítóval a szerződésről folytatott tárgyalásokkal kezdődött, de hamar bebizonyosodott, hogy a bevezetés alatt szükséges a szoros kapcsolat, egy projekt-vezető biztosítása. (Ezt később – az UIL kérésére – az Ex Libris „kicsérélte”.) A elektronikus levelezés és a telefon sem bizonyult elegendőnek, személyes találkozókra is sor került a felek között.

Az új rendszer népszerűsítéséről idejében gondoskodtak: pályázatot hirdettek a rendszer elnevezésére – *InfoHawk* lett (az egyetem kabala-figurája után) –, számos bemutatóra is sor került, amint a katalógus működött, továbbá a használók számára útmutatókat állítottak össze.

Az adat-konvertálás volt a legfontosabb teendő, amelyet több szakaszban teszteltek, ezzel egy időben került sor a rendszer felállítására, a konfigurációs táblázatok elkészítésére, majd a funkciók tesztelésére. (Utóbbi számos problémát hozott felszínre.) A könyvtárosok képzésére az Ex Libris 41 napot biztosított (2-4 naposakat). Helyi programozási feladatokat is meg kellett oldaniuk a UIL-ben, míg a könyvtárosok helyi igényeit a GUI-kliens konfigurálásával biztosították.

Az átállás a NOTIS-ről az Aleph500-ra két hetet vett igénybe, de menet közben is sok gondot okozott a szoftver-fejlesztések miatt a változások nyomonkövetése.

2000 augusztusa óta a munka tovább folyik – újabb rendszer-könyvtáros alkalmazására is sor került. A UIL munkatársai és használói az új rend-

szerral és a szállító által biztosított támogatással elégedettek.

(Murányi Lajos)

Elektronikus könyvtár

03/273

SCHÖNING-WALTER, Christa: Die Digitale Bibliothek als Leitidee: Entwicklungslinien in der Fachinformationspolitik in Deutschland = Z.Bibliotheksbes. Bibliogr. 50.Jg. 2003. 1.no. 4-12.p.

Res. angol nyelven

A digitális könyvtár mint célkép. A szaktájékoztatási politika fejlesztési irányai Németországban

Elektronikus könyvtár; Fejlesztési terv; Számítógéphálózat; Tájékoztatási politika

Németországban az 1997-2000-es időszakban lezajlott GLOBAL INFO programból nőtt ki a DIGITALE BIBLIOTHEK program, amelynek koncepcióját az IuK (Initiative Information und Kommunikation der wissenschaftlichen Gesellschaften) kezdeményezés állásfoglalásában fogalmazták meg. A koncepció főleg a szabványos megoldások alkalmazását és ajánlások összeállítását sürgeti. A különböző projektekről szóló információkat és a közös érdeklődésre számot tartó kérdéseket, problémákat a Digital Library Forum keretében teszik közzé, illetve vitatják meg.

Az országos szakmai tájékoztatási politika törekvéseinek középpontjában továbbra is a digitális könyvtárral kapcsolatos fejlesztési elképzelések állnak. Az Oktatási és Kutatásügyi Minisztérium (BMBF) megbízásából nemrégiben tanulmány készült „A szakmai tájékoztatás jövője” címmel. Ennek alapján 2002-ben meghatározták a tájékoztatási politika stratégiáját, majd közzétették a stratégiá-

hoz tartozó cselekvési programot és a támogatási politika súlypontjait:

1. Az elektronikus információs szolgáltatások fejlesztése – Ez az elektronikus információs termékek meghonosítására összpontosít a szövetségi, tartományi és a Német Kutatási Társaság (DFG) támogatását élvező, az egész német nyelvterületre egyre inkább kiterjedő SUBITO dokumentumszolgáltatási együttműködésben, amely jelenleg a nyomtatott dokumentumokat öleli fel. A jelenleg folyó vizsgálatok a kiadók és a könyvtárak közötti elszámolási modellekkel, a rugalmas használati megoldásokkal, és a cikkekhez való egyedi hozzáféréssel foglalkoznak.
2. A tudományos tájékoztatás infrastruktúrájának továbbfejlesztése – Ez a közösen működtetett szakterületi tájékoztatási hálózatok és elektronikus teljes szöveges szolgáltatásaik kiépítését célozza. A végső cél a cikkek teljes szövegeinek biztosítása az egyes szakterületek számára, a legkülönbözőbb kiadók összesített kínálatából. Ahhoz, hogy ezt el lehessen érni, sok tárgyalásra és kutatásra van még szükség. A közös tájékoztatási hálózatok létrehozása már megtörtént a közgazdasági, a természettudományi-műszaki, az orvostudományi és a pedagógiai-társadalomtudományi-pszichológiai szakterületen. Közös tájékoztatási portáljuk kialakítása folyamatban van. A virtuális szakkönyvtárak és a tájékoztatási hálózatok további fejlesztéséről a BMBF és a DFG együttműködési szerződést kötött. A regionális és helyi kezdeményezéseket igyekeznek egy közös koncepció kereteibe beilleszteni.
3. A tudományos információ hasznosítása – Az információs jártasság elsajátítását kulcsfontosságúnak tartják. Tanulmányt készíttetnek arról, hogy az elektronikus tudományos források használata mennyire honosodott meg a felsőoktatásban (STEFI); és modellkísérleteket folytatnak az iskolai felhasználás területén (INFO-

SCHUL), valamint támogatják az innovációt (INSTI-hálózat).

4. Az elektronikus publikálási formák további fejlesztése – Ennek keretében új publikálási, keresési, számlázási, minőségbiztosítási és archiválási megoldásokkal kísérleteznek.

„A szakmai tájékoztatás jövője” c. stratégia helyzet-elemzésen és a nemzetközi gyakorlattal való összehasonlításon alapul. A stratégiából kiindulva 2002 szeptemberében a támogatási programok következő hat fő területét határozták meg: 1. publikálási alternatívák felmutatása, az átfutási idő csökkentése, az árak kordában tartása, 2. átfogó, akadálymentes hozzáférés biztosítása minden rendelkezésre álló, szakmailag releváns tartalomhoz, 3. szakosodott, az egyéni igényekhez igazítható, újfajta szolgáltatásokat nyújtó portálok kifejlesztése, 4. az Interneten elérhető, közös használatra szánt szolgáltatások előállításának az országos feladatkörű intézményekben való koncentrálása, 5. a helyi intézményekből használó-központú információszolgáltató helyek létrehozása, 6. az információs jártasság átadása a felsőoktatásban.

(Hegyközi Ilona)

03/274

HARDECK, Erwin – MROWKA, Tatjana – SEILER, Anette: Bits, bytes, and user comfort – the Digital Library (DigiBib) = Libri. 53.vol. 2003. 1.no. 11-22.p. Bibliogr.

Az észak-rajna-vesztfáliai DigiBib digitális könyvtári projekt

Dokumentumszolgáltatás; Együttműködés -regionális; Elektronikus könyvtár; Szoftver

A DigiBib digitális könyvtárat 1998-ban hozták létre a bielefeldi egyetemi könyvtár és az észak-rajna-vesztfáliai egyetemi könyvtárak számítástechnikai szolgáltató központja (HBZ) közös projektjeként. Eredeti célja az volt, hogy a tartomány egyetemi könyvtárai és egyetemei számára egy portált alakít-

sanak ki, amely a tudományos tevékenységet, az oktatást és a kutatást segíti. A digitális forrásokhoz (katalógusok, indexek, teljes szövegű adatbázisok) egy egységes felületen keresztül lehet hozzáférni, de a résztvevő könyvtárak az interfészt saját igényeik szerint tovább is fejleszthetik.

A digitális könyvtárat, amelyet regionális portálnak is neveznek, a kölni számítástechnikai központ (HBZ) üzemelteti, két egymást tükröző szerver működik: egy Bielefeldben, egy Kölnben. A HBZ digitális könyvtári részlegének négy csoportja: műszaki és fejlesztési, tartalom-beszerzési, közkönyvtári, könyvtárközi kölcsönzési és dokumentumszolgáltatási csoport.

A DigiBib hibrid könyvtár; az elektronikus szolgáltatások következő típusait teszi hozzáférhetővé: számítógépes közös katalógusok, helyi online katalógusok, nemzetközi könyvtári katalógusok; tematikus bibliográfiai adatbázisok; teljes szövegű adatbázisok; szövegarchívumok; e-folyóiratok; tankönyvek; referenz-művek; szakdolgozatok és disszertációk. Megközelítőleg 50 ezer elektronikus dokumentumot gyűjtöttek be és tártak fel a DigiBib katalógusában. A későbbiekben tervezik, hogy a disszertációkat nem szerzik be, hanem az oktatási intézmények szervereiről teszik elérhetővé az OAI protokoll segítségével.

A gyarapításnál figyelembe veszik az egyes könyvtárak igényeit, tájékoztatják őket az új termékekről és szavazással egyeztetik az új beszerzéseket. A folyóiratok esetében évente egyszer, a monográfiáknál adott esetben egyeztetnek. A különböző együttműködési programoknak köszönhetően a DigiBib nemcsak regionális hatókörű program, hanem országos, esetenként nemzetközi konzorciumokban is részt vesz.

A DigiBib finanszírozása két forrásból történik: egyrészt állami támogatásból, másrészt a tagkönyvtárak költségvetéséből. A tartományi költségvetés egy több éves program keretében összesen 3 millió német márkát ítél meg 1999-ben elektronikus

periodikumok beszerzésére, az egyetemi könyvtáraknak a tervek szerint 10-50%-os részesedést kellett vállalniuk, később ezt módosították, mára már 50%-ra emelkedett. A monográfiák közös beszerzését a tartomány teljes egészében magára vállalta.

A sikeres indulás után most újabb használói csoportok és könyvtárak (például a köz- és iskolai könyvtárak) bevonását tervezik a programba. Három városi könyvtár (Dortmund, Köln és Düsseldorf) a tartományi kulturális minisztérium támogatásával 2000 és 2002 között egy kísérleti projektben vett részt.

A nemrégiben üzembe helyezett online könyvtárközi kölcsönzési modul a digitális könyvtár szerves része. Ennek felelőse a kölni számítástechnikai központ (HBZ), amely a dokumentumszolgáltatás regionális koordinációs központja. A katalógus-adatbázisban való sikeres keresés után a kérést a regionális központok a szokásos sorrendet betartva továbbadják könyvtárközi kölcsönzési rendszereik között, ahol nem működik ilyen, ott az elektronikus postát használják.

A DigiBib fejlesztésének irányai: OAI-szolgáltató integrálása, a Medea dokumentumszolgáltató rendszer számára központi adatbázis létrehozása, a könyvtárakban a DigiBib helyi „nézeteinek” megtervezése és gondozása.

(Hegyközi Ilona)

03/275

STOLL, Julia: DELOS International Summer School on Digital Library Technologies (ISDL 2002) = ABI-Tech. 23.Jg. 2003. 1.no. 24-36.p. Bibliogr.

Res. angol nyelven

A DELOS nemzetközi nyári szemináriuma a digitális technológiákról

Digitalizálás; Elektronikus könyvtár; Konferencia -nemzetközi

A DELOS nevű konferenciát a digitális könyvtári technológiákról (International Summer School on Digital Library Technologies) Pisában szervezték, 2002. július 8-13. között, a téma neves szakembereinek mint előadóknak a bevonásával. A cikk egyrészt összefoglalja az előadások tartalmát, másrészt közread egy hozzászólást, amely a hagyományos könyvtár és a számítástechnikai értelemben vett könyvtár közötti különbséggel foglalkozik. A „digitális könyvtár” fogalma igen széles körű; a könyvtárosok és a számítástechnikusok csak akkor lesznek képesek szót érteni egymással, ha ismerik a különbséget a két fogalom között. A konferencián világossá vált, hogy a digitalizálandó információk kiválasztásának és a digitalizálás „hogyanjának” kérdése még sok vizsgálatot és megbeszélést igényel.

(Autoref.)